

Dinler taryhy epidemiýalary nähili düşündirýär?

Category: Edebi makalalar, Kitapcy, Medisina, Sözler

написано kitapcy | 23 января, 2025

Dinler taryhy epidemiýalary nähili düşündirýär? DINLER TARYHY EPIDEMIÝALARY NÄHILI DÜŞÜNDİRÝÄR?

Dinler taryhynyň aýdyşyça, epidemiýa (köpcülikleýin ýokanç kesel), apy-tupan, harasat ýa-da şuňa meňzeş tebigy hadysalar Hudaýyň jezasy hökmünde orta çykypdyr. Halaýyk agyr-agyr günäleri edip, Hudaýyň duýduryşlaryna gulak germän, şeýlekin apy-tupanlaryň öz başyndan inderilmegine, müňlerçe adamyň ölmegine sebäp bolupdyr. Eýsem şular ýaly ýagdaýda özüňi nähili alyp barmaly we epidemiýalara ýa-da tebigy heläkçiliklere garşıy näme etmelidi? Ilkinji nobatda doga-dileg etmelidi, Hudaýyň rahmetine sygynyp, Ony hoşnut etmek üçin käbir gurban ediljek zatlary Ýaradana sunmalydy. Döwrüniň agalyk edýän dini taglymy sowallary şeýleräk jogaplaýardy. Koronawirusyň ýyldyrym çaltlygynda ähli ýurtlara ýaýrap, millionlarça adama ýokuşan şu döwründe din dünýäsi bu täze epidemiýany nähili garşyladyka? Düýnүň çözgütleri şu günüň üçinem güýjüni saklayarmydy? Hudaý bu belany başymyza musallat etmek bilen kimlere nämäni duýdurýarka? Jogaplarymyza Eýrandan gelip gowşan bir habar bilen başlalyňmy?

■ WIRUS – MÄTINIŇ ÇYKYŞ ALAMATY

Habarda Eýranyň şaýy ymamlaryndan Aly Ryza Penahiýan koronawirus ýokanjyny Mätiniň orta çykyş alamatlaryndan biri hasaplaýar. Onuň pikiriçe ýokanç bilen birlikde adamzat ýok bolma howpy bilen ýüzbe-ýüz bolmaly, şol wagtam muňa çäre hökmünde halasgär Mäti ýer ýüzüne inmeli. Ymam Penahiýan hatda munuň wagtyny hem aýdýardы:

– Oraza aýyndan öñ geler. – Soňra şeýle diýdi: – Mätiniň geläýmegin gaty ahmal, emma munuň üçin wirus hemme ýere

ýáýramaly, elbetde, biz hem gezegimizde hemmämiz jem bolup munuň üçin doga etmeli.

Eýrandan gelip gowşan başga bir habar bolsa, Murteza Kohensal bilen baglanyşyklydy. Kohensal koronawirusy yslamy usullar bilen bejerip bilyändigini aýdýarmış. Ol munuň üçin násaglaryň dodagyna nämedir bir madda çalyármış. Saglygy goraýys ulgamynda lukmanlaryň alyp barýan ähli işleriniň biderekdigini aýdýan ulama öz «bejergisini» edende hiç hili gorag serişdesini ulananokmyş. Hernä bu şarlatan tebip Dini ulamalaryň ýörite kazyýetiniň karary bilen Gilan welaýatynda tussag astyna alyndy. Görüşüňiz ýaly, Eýranam indi «ulamalyga bukulyp edýän pyssy-pyjurlyklaryňz besdir» diýdi öýdýän.

Şeýle-de, eýran hökümətiniň köpcülikleýin ýokanja mätilik alamaty hökmünde garamaýandygyny we medisina çärelerini talabalaýyk ýerine ýetirýändigini belläp geçmek gerek. Häzir Eýranda-da mekdepleriň, zyýaratgählerjň, dükanlaryň aglabasynyň gapysyna gulp uruldy, dini toparlanşyklar gadagan edildi. Onda Eýran Penahiýanyň tersine, wirusyň garşysyna göreşmek bilen Mätiniň gelmeginiň öňüni aljak bolýar-da! Diýmek, şaýy ymam Eýrany-da öz agzyna aňkardyp bilmədik bolarly.

Eýran bilen baglaşyklı oňyn üýtgeşme bolsa Şirazda bolup geçdi. Eýranyň «Şah Jerag» metjidinde we mawzoleýinde ayzburun örtügi (maska) önumçılıgine başlan metjit tikińcilik kärhanasynyň deregine ulylyp başlandy. Özüňiz pikir edip görün: ýagylyk etmek, işlemek, adamyň we jemgyyetiň saglygyna hyzmat etmek – iň gowy ybadat dälmi näme? Diýmek, muňa iň amatly ýerleriň biri-de ybadathanalar diýlip düşünilen bolarly.

■ “HAKYM HARAM BOLSUN, WIRUS YOLUKSYN ŞOLARA!”

Ybadathana diylende, özüñiziňem bilşiňiz ýaly, ýurdumyzdaky metjitleriň wirus zerarly ýapylmagyna belli bir wagta çenli garşylyk görkezenler boldy. Bolar-bolmaz garşylyklar bildirildi, aýdylmaly däl paýyş sözler aýdylды. Hatda metjitleriň ýapylmagyny talap eden adamlary “dine duşmançylyk

etmekde” aýyplanlaram boldy. Netijede, bu kararyň neneňsi dogry karardygy we hatda muny kabul etmekde gjä galynandygy ýüze çykdy. Özem hut ysmaýylaga jemagatynyň tanalýan şahslaryndan Jüpbeli Ahmet hoja bu babatda gjä galynandygyny boýun aldy. Onuň pikiriçe wirisyň agramly bölegi umra zyýaratyndan gelenlerden ýaýrapdy. Bu ýagdaýda jumga namazyny birnäçe hepde öñünden goýbolsun etmelidi, emma şeýdilmändigi üçin öñuni alyş çärelerinde agsamalar ýüze çykdy. Has soňra Jüpbeli «ýeke özi jumga namazyny okaýanlary» ýaňsylady.

Jüpbeliniň ady tutulansoň, şonuň bilenem dowam edeliň. Ol žurnalist Saýy Öztürke «koronawirusa garşı täze çeşmelerden toplan dogalary» bilen goranýandygyny aýdýardı. Ýöne onuň bir nägileligi bardy: Jüpbeliniň adyndan doga-tumar ýasalyp satylýarmış. Boljak zat däl. Jüpbeli hoja «bu dogalary satýanlara hakym haram bolsun, wirus bulaşsyn şolara» diýip gargynýardı.

Ysmaýylaga jemagatynyň başga bir mollasumagy bolsa aýdyp bolmajak sözler bilen jemgyyetiň üstüne süründi:

“Zyna merkezleri ýapyldy. Jelepçiliği wagyz edýän mediýa täze wejeraçylykly pozalary tapmakda kynçylyk çekýär. Sutonyorlar işsiz galdy. Plýažlar boş. Ýolbaşçylar spirtli içgileri içmegiň zyýanlygyjy aýdýarlar. Mazlumlara gan gusduran ganhorlar hinlerine çekildi. Korona Kurany öwrenesi gelmeýän dünýäni terbiýelemäge çykan işgärmى?”

Bu sözleriň eýesi birnäçe ýyllap Din işleri ministrliginde işlän Ihsan Şenojak.

Wirusdanam öz dini teswirine, hapa syýasatyna paý çykarmaga, bähbit gözlemäge synanyşýan mollasumak wirusy din üçin işleýän işgäre meñzedýärdi. Hut şol günlerde Mekge-Medine ýaly mukaddes şäherlerde-de öýden çykmak gadagan edilipdi, Käbe ýapylypdy, jumga namazlary okalmaz hala gelipdi. Şu ýagdaýda onda wirus belasyny dine we yslama garşı orta çykan zat hökmünde düşündirsek dogry bolarmy? Hawa, şeýlekin zyýanly düşünjäniň bizi şular ýaly düýpsüz girdaba itermegi-de daşda däl.

Korona günlerinde Päkistanda birtopar adam jumga namazlaryny okamaga rugsat bermändikleri üçin polisiýa işgärleriniň üstüne

topulypdyrlar, Stambulda koronawirusa garşıy doga ýazyp berýän biri saklanypdyr, Kütahýada wirusa garşıy mal kesipdirler, internetde koronawirusa garşıy ýörite doga okama saýty-da açylypdyr. Şeýle-de Din işleri ministrligi wirusa garşıy metjitlerde doga okadypdyr we «döwlet derejesinde geçirilýän haýyr-sahawatlara işjeň gatnaşmagyňam» zekat hasabynda görüljekdigi barada fetwa çykarypdyr.

Elbetde, ýokanç günlerinde başga-da göze ilýän dini wagyz-nesihat işleri gyzgalaňly dowam edýär.

Nemes akyldary «*Adamyň nämä ynanýandygy esasy zat däl, esasy zat – ynanýan zadynyň ony ne hallara salanlygydyr*» diýýär. Şonuň üçinem ýüzlerce ýyllap akabasy umuman birmeňzeş dinlere dürli-dürlü düşündirişler berilipdir, toslanam düşündirişe görä-de adam üýtgap özgeripdir. Görüp-bilip, agzap geçenlerimiz bolsa adamlaryň daşky keşpleri bilen baglanşykly. Herkes nähili ynanýan bolsa, daşky keşbine-de şony çykarýar. Edil XII asyrda Wenada ýaýran çuma ýokanjy wagtynda beýleki ýoldaşlaryndan tapawutlanyp buthanalaryndan çykman oturan we ahyrynda ölüme dös gerip näsaglara ýardam edem poplar ýaly.

Aýdyn TONGA.

Odatv.com, 10.04.2020

Terjime eden: Guwanç MÄMILIÝEW. Edebi makalalar